

Hantverkslaboratoriet & BEVIS

bjuder in till kvälls-seminarium om aktuella kunskapsprojekt;

Den medeltida boden i Ingatorp Regionala timringstraditioner Kallmurade naturstenskonstruktioner

Måndag 7 mars 2016 kl 18.00-21.00 Café Yllan, Kristianstad

Hantverkslaboratoriet erbjuder specialister möjlighet att genomföra utvecklingsprojekt som rör traditionella bygghantverk. Nu vill vi gärna presentera några nyligen avslutade projekt och bjuder därför tillsammans med BEVIS in byggnadsvårdsföretagare från Skåne, Bleking & södra Småland till ett kvälls-seminarium i Kristianstad 7 mars;

Kallmurade naturstenskonstruktioner, Joakim Lilja, Institutionen för kulturvård, Göteborgs univ. Kallmurade konstruktioner i natursten är ett kunskapsområde som är hotat. Det finns brister i kunskapen att både beställa och att utföra restaureringar av stengrunder, stentrappor, jordkällare, stenvalvsbroar, naturstensmurar och stengärdesgårdar. Joakim Lilja beskriver i boken olika kallmurade naturstenskonstruktioner som enkelmurar, skalmurar, stödmurar, valv, balk och överkrågning. Skriften försöker förklara hur dessa konstruktioner fungerar och hur de kan restaureras.

Ingatorpsboden i Småland, Kalle Melin, Knadriks Kulturbygg AB

Ingatorpsboden upptäcktes av en slump 2003 och visade sig höra till en av Sveriges äldsta profana timmerbyggnader och dendrodaterades till 1229 +/- 10 år. Byggnaden har undersökts och dokumenterats mycket noggrant av bland andra Kalle Melin som ikväll berättar om de resultat man funnit under arbetet med byggnaden.

Regionala timringstraditioner, Göran Andersson, Institutionen för kulturvård, Göteborgs univ.

I detta projekt har Göran Andersson tillsammans med hantverkare och arkitekt undersökt ett stort antal timmerbyggnader från olika delar av landet. Projektet vill lyfta fram fördelarna med att flera yrkesgrupper samverkar kring undersökning och dokumentation av timmerbyggnader. En rad centrala byggnadsdelar i timmerhus som golv, tak, skarvar, knuta mm har undersökts och beskrivs med många ritningar, vilket kan vara till stor hjälp att uppmärksamma viktiga detaljer i andra projekt.

Företagandet inom byggnadsvården - en branschundersökning & andra aktuella projekt på Hantverkslaboratoriet, Henrik Larsson, Hantverkslaboratoriet

Avgift 200:-. Betalas kontant på plats och ska täcka lokalkostnad och fika.

Anmälan sker på mejl till; henrik.larsson@conservation.gu.se

Böckerna nedan kommer att finnas till försäljning, men kan också laddas ned gratis som pdf – se nedan!

Mer information om aktuella projekt och länkar till skrifter i pdf-format;

Handbok i kallmurning, Joakim Lilja,
Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet

Vård och restaurering av kallmurade konstruktioner i natursten berör både kulturmiljövården, naturvården och länsstyrelsernas arbete med landsbygdsutveckling. Det är en kunskap som även efterfrågas av privata fastighetsägare och som uppfattas som svag eller hotad. Det finns brister i kunskapen att både beställa och att utföra restaureringar av stengrunder, stentrappor, jordkällare, stenvalvsbroar, naturstensmurar och stengärdesgårdar. Joakim Lilja beskriver i boken olika kallmurade naturstenskonstruktioner som enkelmurar, skalmurar, stödmurar, valv, balk och överkragning. Skriften försöker förklara hur dessa konstruktioner fungerar och vanliga hantverksmoment kopplade till dem. Beskrivningen av varje konstruktionstyp är uppdelad i flera avsnitt. Först kommer förståelse för viktiga delar i murens konstruktion. Därefter följer bygginstruktioner och viktiga hantverksmoment. För varje konstruktion finns sedan erfarenheter från restaureringar. I första hand riktar sig skriften till hantverkare som arbetar med restaurering av kallmurade naturstenskonstruktioner inom kulturmiljövården. Samtidigt ska den vara användbar för beställare av restaureringsarbeten. Du kan läsa rapporten i sin helhet som pdf via följande länk;

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/40137/1/gupea_2077_40137_1.pdf

Tjära på trätak - Kunskapssammanställning om tjära
Arja Källbom, Station Ormaryd AB

Kunskapen om framställning av tjära, tjärans egenskaper och olika kvaliteter samt om användningen av tjära har gradvis blivit allt sämre under de senaste 100 åren. I takt med att produktionen av tjära i både tjärdalar och ugnar i princip har upphört i Sverige så har också kunskapen om tjära i allmänhet försämrats. Hantverkslaboratoriet har i samverkan med Svenska kyrkan, Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen i Östergötland m.fl. påbörjat en kunskapsuppbyggnad om tjära i relation till dess betydelse som skyddande skikt på tak- och väggäckningar av trä. Årligen används stora mängder tjära för att underhålla tak på kyrkor och det är viktigt att tjäran har rätt kvalitet för sitt ändamål och att den används på rätt sätt. Arja Källbom har på uppdrag av Hantverkslaboratoriet genomfört en sammanställning av kunskap om tjära som nu är publicerad. Skriften "Tjära på trätak" går att ladda ned som pdf här; https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/39128/1/gupea_2077_39128_1.pdf

Målning av takplåt på kulturhistoriskt värdefulla byggnader
Arja Källbom, Station Ormaryd AB

Ett stort antal kulturhistoriskt värdefulla byggnader är årligen föremål för underhållsinsatser kring takplåt. Det kan gälla nyläggning av plåt när livslängden är slut, men också åtgärder för att underhålla äldre platsmålade eller fabriksmålade plåttak. Plåtarbeten är kostsamma ur många aspekter. Förutom materialet krävs hög hantverksskicklighet, en stor arbetsinsats och hyra för byggnadsställningar. Goda råd och procedursamlingar för att underhålla platsmålad och fabrikslackerad plåt saknas idag. Försinkningens lagerskydd förändrades 2006 och tidigare rutiner att låta väder och vind bryta ned skikten till gott målningunderlag kan inte tillämpas längre p.g.a. att lagerskyddet inte längre bryts ned över tid.

Syftet med projektet "Målning av takplåt på kulturhistoriskt värdefulla byggnader" är att ta fram och sammanställa procedurer och handfast stöd för bland annat fastighetsförvaltare beträffande rengöring, rostskydd och målning av äldre och ny plats- och fabrikslackerad stålplåt på kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Projektet har en helhetssyn med avseende på tekniska, ekonomiska, miljömässiga och antikvariska värden. Boken kan laddas ned som pdf här; <https://gupea.ub.gu.se/bistream/2077/35775/4/HL%20K%C3%A4llbom%202014%20M%C3%A5lning%20av%20pl%C3%A5t%20140820.pdf>

Regionala Timringstraditioner, Göran Andersson,
Institutionen för kulturvård, Göteborgs universitet

Den här skriften vill främst bidra med två perspektiv till det samlade kunskapsfältet. Det ena är att hantverkaren/timmermannen ska involveras i registreringar, analyser och tolkningar som berör äldre hantverksproducerade byggnader. Deras blick fastnar oftast på spår som avslöjar något om hur det gick till när timmerhuset byggdes eller byggdes om. Har man ägnat många år till att mäta, timra och tänka kring timring så förstår man bättre materialegenskaper, verktygsanvändning och arbetsmetoder. Vi ser det vi vet, det vi har kunskap om.

Det andra perspektivet handlar om vikten av ett nära samarbete med arkitekter med stor erfarenhet av detaljerad dokumentation vid uppmätning och presentation. Metoden i projektet har varit att göra noggranna uppmätningar dels som ett sätt att rikta blicken och upptäcka de små detaljerna,

dels för att kunna förmedla det vi såg. Därför består den här skriften av mer än 300 ritningar och skisser. Dessa båda ingredienser presenterade på det här sättet – hantverkarens blick och kunskaper i kombination med den detaljerade, ritade dokumentationen – är förhoppningsvis något som kan bidra till fortsatt kunskapsutveckling rörande vår timmerbebyggelse.

Runt om i världens barrskogsområden finns flera hundra år gamla timmerhus, samtidigt är traditionen att timra betydligt äldre än de bevarade husen. I inledningskapitlet görs en historisk tillbakablick med bland annat den 5000 år gamla timrade brunnen ifrån Altscherbitz nära Leipzig. Utifrån annat arkeologiskt material från 900- till 1100-talen blir det tydligt hur spridd timmertraditionen varit och att husen i många av östra och norra Europas städer har varit timrade. De svenska exemplen på bevarade timmerbyggnader är från tidigt 1200-tal till början av 1900-talet. Under dessa 800 år var timmertraditionen levande och spridd från Skåne i söder till Lappland i norr, även om man i detalj timrade på påtagligt olika sätt.

Resten av boken har en tematisk struktur där timmerhus beskrivs utifrån *material och virkesberedning, timmerstommar, golv, murstockar, tak och knutar*. Beskrivningarna utgår från ett antal fältundersökningar där timmerhus undersökts i detalj. Ett team av hantverkare, arkitekt och byggnadsantikvarie har rest runt i framförallt norra Sverige för att fördjupa sig i respektive tema. Kapitlet om material och virkesberedning handlar om vilka krav timmermän traditionellt ställt på den skog och de timmerstockar de valde att timra av. Utifrån ett 20-tal hus i Vindelns kommun, Västerbotten, förs ett resonemang om materialegenskaper och hur virket förbereddes inför att ett hus skulle timras. Det handlar om spår som talar om hur dåtidens timmermän gick till väga. Resonemanget kan även vara till hjälp vid nytimring. Timmerhusens proportioner är relativt enhetliga särskilt om man studerar allmogens timmerhus. En diskussion kring proportioner samt stockars tyngd, längd och avsmalning görs i kapitlet om timmerstommar. Här utgör en undersökning av 11 timmerhus i södra Härjedalen underlag för resonemanget.

Det är undersökningar av elva golvkonstruktioner i Hälsingland, Härjedalen och Jämtland som utgör grunden för kapitlet om golv. I den inledande beskrivningen finns en konstruktiv uppdelning av golv som är friliggande respektive intimerade i stommen. Därefter redovisas några tänkbara funktionella krav på golv och golvkonstruktioner. Kombinationen av funktion och konstruktion är rikt illustrerad med hur golv kan se ut på en detaljerad nivå i olika timmerbyggnader. Kapitlet om takkonstruktioner kan användas som en hjälp att analysera spår i timmerstommar för att förstå vilken ursprunglig taktäckning som ett hus byggts för. De olika konstruktionerna laggtak, åstak, sparrtak och en kombination av ås- och sparrtak beskrivs med både ord och ritningar. Det framgår även vilken typ av taktäckning som hör ihop med respektive takkonstruktion. I detalj kan timmerhus se ut på relativt olika sätt och därför handlar kapitlet om knutar till stor del om regionala timmertraditioner. Fem knutar eller timringstraditioner har undersökts på samma sätt som övriga teman med uppmätningar och beskrivningar. Men här har dessutom arbetsprocessen varit i fokus för att dels förstå hur timmermännen som ursprungligen byggde husen arbetade, dels för att vara till hjälp vid nytimring. Respektive timmerknut visas även som en tredimensionell bild som visar timmerstockarna var för sig och ihoplagda. I den digitala versionen av den här skriften är 3D-knutarna vridbara. Inom kort kommer boken att läggas upp som pdf här; <http://hdl.handle.net/2077/41561>